

Põhikooli ühiskonnaõpetuse lõpueksam 2010
Hindamisjuhend

Hindamisest

- Hinnatakse täispunktides.
- Hindamisjuhendis ei ole võimalik ära tuua kõiki õigeid vastuseid, sest sageli nõutakse õpilaselt oma seisukoha esitamist. Kõik sisult sobivad vastused loetakse õigeks. Õpilase seisukoht, põhjendused ja näited peavad omavahel kooskõlas olema. Hindamise lihtsustamiseks on avatud küsimuste puhul juhendis esitatud pigem näide õpilaste võimalikest vastustest.
- Punktide andmiseks ettenähtud kastid tuleb täita. Kui õpilane vastab valesti, tuleb kasti kirjutada null (0) ja vastamata jätmisel (-).

Punktide arvestus hindamisel

Hinne 5: 68-75 punkti (90-100%)

Hinne 4: 53-67 punkti (70-89%)

Hinne 3: 34-52 punkti (45-69%)

Hinne 2: 15-33 punkti (20-44%)

Hinne 1: 0-14 punkti (0-19%)

I. Inimene ja ühiskond (12 p)

1. Ühiskonnaelu valdkonnad. 3 p

Jaota märksõnad ühiskonnaelu valdkondade vahel. Kirjuta märksõna number tabelisse.

6 õiget – 3 p, 5–4 õiget – 2 p, 3–2 õiget – 1 p

Poliitika	Majandus	Kultuur
1,5	4,6	2,3

2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur. 9 p

2.1. Rahvastiku struktuuri võib analüüsida erinevate tunnuste alusel. Diagrammil on esitatud

Eesti rahvastiku rahvuseline struktuur. Täida sektordiagrammi põhjal tabel. 2 p

4 õiget – 2 p, 3–2 õiget – 1 p

Rahvus	% elanikkonnast
1. <i>venelased</i>	25,6
2. eestlased	68,6
3. <i>muud rahvused</i>	5,8

2. 2. Nimeta lisaks rahvusele veel kaks tunnust, mille alusel on võimalik Eesti rahvastikku kirjeldada. 2 p

Vanus, sugu, rahvus, rass; elukutse, varanduslik seisund, tervislik seisund, perekonna suurus, tegevusala, haridustase, elukoht, hõivatus tööhõuturul, usutunnistus, perekonnaseis, palk/sissetulek jne.

2.3. Kirjuta maakond, kus elab protsentuaalselt kõige rohkem alla 65-aastaseid inimesi. 1 p
Hiiu maakond

2.4. Toetudes allika andmetele, leia kolm kõige kõrgema eakate osatähtsusega maakonda. 3 p
Kirjuta vastava maakonna nimi ja selle number kaardil.

Punkti annab maakonna nimetamine koos õige numbriga. Järjekord ei ole oluline.

<u>Maakond</u>	<u>Nr kaardil</u>
1) Võru maakond	15
2) Valga maakond	13
3) Põlva maakond	14

2.5. Miks on riigile poliitika teostamisel vaja teada rahvastiku vanuselist koosseisu? Põhjenda näitega. 1 p

Nt lasteaia- või koolikohtade vajaduse planeerimine; lastetoetuse maksmise planeerimine; tulevase tööhõu olemasolu hindamine; maksumaksjate hulk; pensionisaajate hulk; hoolekandeesutuste kohtade vajadus jm.

Iga sisult õige vastus annab punkti.

II. Demokraatlik valitsemine (18 p)

1. Demokraatlik riik. 5 p

1.	<i>sõnavabadus</i>
2.	<i>seadusandliku, täidesaatva ning kohtuvõimu lahusus</i>
3.	<i>vähemuste õiguste garanteerimine</i>
4.	<i>mitmeparteilisus</i>
5.	<i>eraelu puutumatus</i>

2. Eesti Vabariigi riiklik korraldus ja valitsemise vorm. 2 p

1. Eesti Vabariik on **unitaarriik**.

2. Eesti Vabariik on **parlamentaarne riik**.

3. Eesti Vabariigi Valitsus. 3 p

Leia tabelist **kolm** Eesti valitsuse ülesannet ja tähista need ristiga (+).

Ratifitseerib välislepinguid	
Kinnitab riigieelarve	
Kuulutab välja seadused	
Viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat	+
Koostab seaduseelnõusid	+
Suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust	+

4. Valimised. 8 p

4.1. Selgita, miks on oluline, et valimised toimuksid regulaarselt. Too näide valimiste regulaarsuse kohta Eestis. 2 p

Valimiste regulaarsus on demokraatia oluline tunnus. Uued valimised korraldatakse kindlaksmääratud ajavahemiku möödudes. Valimiste tulemusel vahetub palju saadikuid ning seeläbi pääsevad poliitikas mõjule uued huvid ja seisukohad. Ka sunnib valimiste korrapärane toimumine rahvaesindajaid kodanike huve silmas pidama, sest vastasel juhul ei valita neid järgmine kord enam tagasi.

Eestis toimuvad Riigikogu ja kohalike omavalitsuste volikogude valimised iga nelja aasta järel (§ 60, § 156); Vabariigi President valitakse ametisse viieks aastaks (§ 80).

Iga sisult õige vastus annab punkti. NB! Õpilane ei pea märkima paragrahvi.

4.2.. Hääleõigus Eesti Vabariigis. 4 p

Kandideerimine riigikogu valimistel	1
Hääletamisõigus Eesti kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel	3
Kandideerimine Eesti presidendi valimistel	4
Hääletamisõigus riigikogu valimistel	2

4.3. Mis küsimusi keelab põhiseadus referendumile panna? Nimeta neist kaks. Vajadusel kasuta põhiseadust. 2 p

Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste, välislepingute ratifitseerimise ja denonsseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi (§ 106).

III. Inimõigused ja demokraatia (16 p)

1. Selgita mõisteid: 2 p

1) kodanik - ***inimene, kellel on konkreetse riigiga vastav õiguslik suhe (ehk kodakondsus); kellel on kodakondsus ja sellega kaasnevad seadusega sätestatud õigused ja kohustused.***

2) pluralistlik ühiskond - ***ühiskond, kus on lubatud mitmesugused vaated, ideoloogiad, organisatsioonid, omandivormid, kultuurid, sotsiaalsed grupid jne.***

Punkti saab siis, kui mõistest on õigesti aru saadud.

2. Inimese põhiõigused. 2 p

Nimeta inimese kaks põhiõigust.

Õigus elule, vabadusele, võrdsusele, isikupuutumatusel, korra kohasele õigusemõistmisele, kaitsele julma ja alandava kohtlemise eest, perekonnale ja eraelule jne.

3. Riigi kodanikkond. 2 p

Nimeta üks kodanikuõigus ja üks kodanikukohustus, mis kehtivad ainult Eesti Vabariigi kodanikele.

Õigus ja kohustus teenida kaitseväes; õigus ja kohustus avaldada omaalgatuslikku vastupanu katsetele muuta riigikorda ja hävitada Eesti iseseisvust; õigus töötada politseis, kohtus, kinnipidamisasutuses ja tollis; õigus töötada avaliku teenistujana riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustes; õigus kuuluda erakonda; õigus hääletada ja kandideerida Riigikogu valimistel; õigus osaleda rahvahääletusel; õigus otsida Eesti Vabariigi diplomaatilisest esindusest kaitset välismaal olles (vt ka põhiseadus, II ptk).

4. Kodanikualgatus. 2 p

Selgita, mis on kodanikualgatus ja too üks näide.

Inimeste isiklik initsiatiiv mingi probleemi lahendamiseks või arutelu algatamiseks. Oluline on rõhutada inimeste enda osalust, vabatahtlikkust ja pealehakkamist probleemi lahendamisel.

Nt protestiaktsioonid, heakorrakampania, puude istutuskampania jne.

Iga sisult õige vastus annab punkti.

5. Teabesuhtlus. 4 p

5.1. Kas Tallinnas elaval ja töötaval Soome kodanikul on võimalik saada teavet Tallinna Linnavalitsuse ametnike vastuvõtuaegade kohta? Leia põhiseadusest vastav paragrahv. 2 p

Jah on. Igäihel on õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni (§ 44).

5.2. Osa infot inimese kohta on isiklik ja seda ei tehta teatavaks avalikkusele.

Too näide ja põhjenda, miks neid andmeid ei tohiks avaldada. 2 p

Delikaatsed ja eraelulised isikuandmed (inimese varanduslik, tervislik seisund, perekondlikud suhted jne). Nt tööotsija põeb ravimatut haigust ja tööandja ei võta inimest seetõttu tööle.

6. Seadused. 4 p

Kirjelda seaduse vastuvõtmise protsessi Eesti Vabariigis.

Iga õige vastus annab ühe punkti.

Seaduseelnõu esitamine — 2 — 4 — 1 — 3

IV. Majandus ja tööturg (23 p)

1. Maksud. 4 p

Kas väide on õige (Õ) või vale (V)? Kui väide on vale, kirjuta lahtrisse PARANDUSED õige väide.

Iga õige rida (vajadusel koos parandusega) annab punkti.

VÄIDE	Õ/V	PARANDUSED
Eestis on 2010. aastal üksikisiku tulumaksumäär 21%	Õ	
Üldiselt moodustab käibemaks Eestis 20% kaupade ja teenuste hinnast	Õ	
Sotsiaalmaksu maksab Eestis töövõtja	V	<i>Sotsiaalmaksu maksab tööandja*</i>
Aktsiisimaks on kehtestatud alkoholile, tubakale, mootorikütusele, elektrile ja pakenditele	Õ	

* Vastust võib lugeda õigeks juhul, kui õpilane selgitab, et töötaja on iseendale ka tööandja (FIE). See on pigem erand. Erandeid on veelgi.

2. Tööhõive ja tööturg. 3 p

2.1. Mis on tööturg? Selgita. 1 p

Süsteem, kus ühed (tööotsijad) pakuvad oma tööjõudu ehk oskusi ja teadmisi, teised (tööandjad) aga töökohti.

2.2. Nimeta kaks riigi või kohaliku omavalitsuse abinõu tööpuuduse leevendamiseks. 2 p

Uute töökohtade loomine, antakse abi oma ettevõtte rajamiseks, koolitatakse inimesi ümber vastavalt tööturu nõudlusele, tööpraktika, töövalmidust hoidvad tegevused, nõustamine jne. Iga sobiv vastus annab punkti.

3. Säästev areng. 5 p

3.1. Kuidas mõjutab vähenenud tarbimine looduskeskkonda? 1 p

Nt inimesed ostavad vähem kaupu ja seega ka keskkonna reostus väheneb (tekitatakse vähem prügi) jne.

Iga sisult õige vastus annab punkti.

3.2. Nimeta kaks inimeste ostujõu vähenemise põhjust. 2 p

Majanduslangus kogu maailmas ja Eestis, tootmise vähenemine, säästmine, tööpuuduse suurenemine, sellest tingitud sissetulekute vähenemine jne.

Iga sisult õige vastus annab punkti.

3.3. Nimeta kaks võimalust, kuidas saaksime loodust säästa. 2 p

Tarbime vähem, ei osale osturallidel ega osta mõttetut kaupa jne; sorteerime prügi, biolagunevad jäätmed komposteerime jne.

Iga sisult õige vastus annab punkti.

4. Tarbimiskäitumine. 3 p

4.1. Sõnasta üks ostukampaaniate toetajate ja üks vastaste seisukoht. 2 p

Toetajad: **soodne hind, võimalik odavamalt hea kvaliteediga kaupa kätte saada jne.**

Vastased: **ostmisel lähtutakse hinnast, mitte vajadusest. Ostetakse kokku liiga palju mittevajalikku toitu, muud kaupa jne.**

Iga sisult õige vastus annab punkti.

4.2. Mis ametkond kaitseb tarbijate huve? 1 p

Tarbijakaitseamet.

5. Ühishüvis. 4 p

5.1. Selgita, mis on ühishüvis. Too üks näide. 2 p

Ühishüvis on kaup või teenus, mida jaotatakse ilma turu vahenduseta ning mida tarbib enamik ühiskonnaliikmeid. Ühishüviseid pakub või korraldab riik. Ühishüvised on nt mererand, majakas, valgusfoor, tänavavalgustus, korrakaitse, haridus, riigitelevisioon jne.

5.2. Mis tunnused iseloomustavad ühishüvist? Märki tabelis õige variant ristiga (+), vale variant miinusega (-). 2 p

4 õiget – 2 p, 3-2 õiget – 1 p

Tunnus	+/-
1. Jaotatakse turu vahendusega	+
2. Konkreetne hind tarbijale	-
3. Tarbib enamik ühiskonnaliikmeid	+
4. On elanikele tasuta	+

6. Õiglane kaubandus. 4 p

6.1. Kelle huve kaitseb Fairtrade'i liikumine? 1 p

Arengumaade väiketootjate huve.

6.2. Kuidas on Fairtrade seotud inimõiguste kaitsega? Leia tekstist vastav kinnitus. 1 p
Tootmises ei tohi kasutada lapstööjõudu.

6.3. Kuidas mõjub selline tootmine looduskeskkonnale? 1 p

Kaupa toodetakse keskkonda säästvalt; ei raisata loodusvarusid; ei kasutata loodust kahjustavaid kemikaale (tooted on orgaaniliselt kasvatatud).

6.4. Kuidas saaksime aidata oma väiketootjat? Nimeta üks võimalus. 1 p

Tutvustame ja tarbime rohkem kodumaist kaupa, maksame kodumaise kauba eest rohkem jne.

Iga sisult õige vastus annab punkti.

V. Arvamuslugu (6 p)

Hindamisel tuleb arvestada, et arvamuslugu moodustaks seotud terviku. Terviklikkust hinnatakse ühe punktiga.

Kui õpilane on avanud õigesti kõikide märksõnade sisu, on punktide summa viis. Kokku on võimalik saada 6 punkti.